
AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET

HAVI KÖZLÖNYE

Szerkeszti Dr. NEUMANN EDE.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Istentiszteletünk.

II.

Első cikkünk rámutatott már arra a sajnos körülményre, hogy istentiszteletünknek az az alkotórésze, mely számos templomunkban legalább közönséges szombatokon és a zarándokünnepeken a *tanító* elem egyetlen képviselője, mostani alakjában egyáltalában nem felel meg fontos céljának. Az „ájtatos” közönség botránys figyelmetlensége mellett olvassák fel a heti igéket, az egyes szakaszok között azok nevének végtelen hosszú sorát említve fel, a kikről a felolvasó feltételezi, hogy a kedves megemlékezés, akár jelen, akár távol vannak, jól fog esni nekik. Előfordul, hogy kisebb nagyobb adományok fejében megtörténik a megemlékezés akkor is, ha a megrendelő Isten házáat nem tüntette ki személyes megjelenésével, sőt, szinte hihetetlen, nincs kizárva akkor sem, ha az adakozó jelen van ugyan, de kényelmi vagy egyéb hasonló okokból nem akarja elhagyni imaszékét, ha a szent, de előtte érthetetlen igének a felolvasó-asztal mellett való meghallgatása végett nem akarja félbeszakítani a szomszédjával folytatott eszmecsereket. A közönség mit sem érdeklődik az egész tóraolvasás iránt. A figyelem csak akkor ébred fel, ha olyan egyén kerül sorra, kitől vagyoni viszonyai, vagy társadalmi állása, vagy tisztségeinél, vagy akár csak ambícióinál fogva nagyobb áldozatkészséget várnak. Ilyenkor kellemes izgatottság vesz erőt a hiveken, mely még a karzatokra is kiterjed és vagy a tetszés, elismerés, némelykor meglepődés moraja zudul végig a templomon, vagy az elégedetlenség, csalódás, méltatlankodás és lenézés kifejezései jelennek meg az arcokon.

És ez a templomban történik. Ott, a hol épülni és Istenhez emelkedni akarunk. Erre használják fel azt az időt, a melyet a hivek a vallásnak szentelnek. A felolvasás ezekkel a toldalékokkal gyakran egy teljes órát foglal le. Két következménye van. Az egyik, hogy lerontja, vagy nem is engedi felébredni az ájtatos hangulatot. A hivek a legnagyobb fesztelenséggel viselkednek. Beszélgetnek, sőt olvasnak is. De olvasmányuk tárgya nem a Szentírás.

A másik, hogy megrendíti az Isten szava iránt való tiszteletet. Csak egy képzet fűződik hozzá: a felajánlott adományok mennyisége. De van még egy harmadik következménye is. Kiszorítja a prédikációt. A huszadik században még a vallásos ember sem tölt egy egész délelőttöt a templomban. Erre nincsenek meg a lélektani feltételek. Két óra a végső határ, melyet legalább közönséges ünnepeken nem lehet átlépni. Az ének tultengése mellett azokon a napokon, a melyeken Hazkára van, nem lehet prédikálni. Hallatlan állapot. Éppen akkor, midőn a hivek a templomban vannak, midőn a lelkekben a kellő fogékonyság is megvan, a lelkész meg van fosztva attól a lehetőségtől, hogy hivatásos kötelességeit teljesítse. A hivek nagy részének egyáltalában nem nyílik alkalmuk arra, hogy prédikációt hallgassanak. Minden lelki tápláléktól elesnek. A mit esküvőkön, vagy koporsók mellett adhatunk, és ez a vidéki viszonyok kicsiny méretei mellett édes-kevés, azzal kell beérniök. Meg is látszik.

Múlhatatlanul szükségesnek tartjuk tehát, hogy a tóraolvasást ettől a hozzá nem méltó, a szent ige tekintélyét a köztudatban alászállító és másutt régen megszűnt kinövéstől megszabadítsuk. Ha már az eredeti állapotot nem állíthatjuk helyre, semmi másnak nem szabad az egyes fejezetek megszakitania, mint a Tóra elé járulók benedikciójának és ha anyagi érdeket csakugyan azt parancsolják, hogy minden művelt izlés arcucsapásával és minden jobb érzés megbotránkoztatására a templomban, a szent könyv előtt promulgálják a felajánlott koronák összegét, ha a jótékonyság rászorult a nyilvános elismerésre és nincs más mód arra, hogy azt a nagy nyilvánosság előtt honorálják, mondjon a felolvasó a felolvasás befejezése után egy közös áldást, a felajánlott összegek megnevezésével. Megvalljuk, hogy még ebben sem látjuk a baj gyökeres orvoslását, de mégis hathatós eszköz volna annak a *vásári* hangulatnak a megszüntetésére, a mely most uralkodik templomainkban, midőn Isten szavát olvassák fel.

Ezzel a felolvasás megszabadulna a hozzá kapcsolódott profán elemektől, de minthogy a hivek nem értik meg, hatást még sem tenne lelkükre. Meghallgatnák az eddiginél nagyobb türelemmel, de még sem járulna hozzá ahhoz, hogy a Szentírás tartalmával megismertesse őket. Szükségesnek tartjuk tehát, hogy a lelkész a héber szöveg felolvasása után az illető fejezetek egy — nem túlságosan nagy — részét alkalmas és minden tekintetben kifogástalan magyar fordításban olvassa fel. Hangsúlyozzuk, hogy a fordítás kifogástalan legyen. Ugy értjük, hogy megfeleljen a művelt izlés igényeinek. Ne legyen hű az érthetlenségig és nyelvünk szellemének megtagadásáig. A targumok sem szószerinti fordítások. A kiszemelésnél pedig figyelni kell arra, hogy a felolvasandó szakasz tartalma is alkalmas legyen az istentiszteleti cél előmozdítására, a hiveknek a Szentíráshoz való vonzására, annak a tudatnak a megerősítésére, hogy a Tóra csakugyan *szent* könyv, Isten szellemének alkotása. — Ha pedig az illető szakasz egyáltalában nem tartalmaz oly anyagot, melyet fordításban fel lehet olvasni, a felolvasást azoknak az álta-

lános eszméknek a rövid ismertetése pótolja, a melyek a heti szakaszban kifejezésre jutnak. Ilyen eszméket mindig lehet találni. A szónok ügyességétől függ, hogy azokat miképpen használja fel és hogy fejtegetéseibe miként szője bele a heti szakasznak erre a célra alkalmas egyes mondatait. Az ily szombatokon lépjen a prédikáció helyébe az írásmagyarázat (Schrifterklärung), a melyet egyáltalában nagyon fontosnak tartunk, a mely tapasztalatunk szerint lebilincseli a hallgatók figyelmét és gyakran nagyobb hatással van, mint a prédikáció.

A német hitközségekben a *haftárát* szokták a héber szöveg mellőzésével egészen vagy részben németül felolvasni. Hangok emelkednek, hogy az eddig mellőzött ketubimot is vegyék fel az istentiszteleti felolvasások körébe, különösen akkor, ha a haftára tartalma nem alkalmas a felolvasásra.

De részletekbe ez idő szerint nem bocsátkozunk. Csak azt akarjuk hangsúlyozni, hogy a Szentírás ismertetését bele kell illeszteni istentiszteletünk keretébe. Ezzel minden tekintetben a *hagyomány* talaján állunk és elérjük azt, hogy az istentiszteletnek most teljesen meddő alkotórészei ismét termékenyítő hatással lesznek a hivek lelkére és hogy a biblia, a melyet éppen azok ismernek legkevésbé, a kiknek az még egy félszázaddal ezelőtt szellemi otthona volt, ismét a zsidó gyülekezet könyvévé fog válni, a melyből világosság árad a szellemekre, erő és vigasz a szivekbe.

A rabbikar tekintélye és teendője.

I.

A „Közlöny“ VII. számában Dr. Blau tanár ur tollából „A rabbikar tekintélye“ cím alatt megjelent, valamint az ugyanott Dr. Bernstein rabbi részéről „Szervezkedési mozgalmak“ cím alatt megírt kiváló tartalmu két cikk — nem tudom, véletlenül kerültek-e egymás mellé, vagy a szerkesztő ur szándékosan adott helyet az egyiknek a másik után — egymást kölcsönösen kiegészítik.

Blau dr. ur a rabbitekintély süllyedését konstatálja és ennek okát magukban a rabbikban akarja találni, a kik egymás ellen harcolnak és a nyilvánosság előtt egymást meghurcolják.

Ezen szomorú ténynek bizonyításaképpen rámutat a „Magyar Rabbik“ című havi folyóíratra.

Már bocsásson meg az igen tisztelt tanár ur, de azt hiszem, hogy túlbecsüli annak a lapnak befolyását a közvéleményre, midőn ily hatásokat tulajdonít neki.

Sokkal mélyebben fekszenek a rabbitekintély süllyedésének okai. Mondjuk meg és valljuk be, hogy a mi korunk egyáltalában nem ismer tekintélyt, különösen nem papi tekintélyt.

Mások az idők, mások a viszonyok, mások az emberek.

A régi időkben, midőn a Tórát még szentségnek, tanulmányozását és ápolását Istennek tetsző, tiszteletet gerjesztő élethivatásnak tekintették, midőn a vallás a zsidó embernek egész életén uralkodott, e vallás hirdetőjét, a Tóra ápolóját is bizonyos nimbus vette körül, azonban „b'mókaum s'jés chilul hasém — én cholkin kovaud leráv“, „a hol *Isten* nevét megszenteltetik, — ott a rabbit, *Isten* szolgáját sem részesítik megtiszteltetésben.“

A régi időkben a rabbi visszavonultan, a külvilágtól elzárkózva ült szobájában és tanulmányainak élt, látogatóba nem ment, nyilvános helyen nem igen mutatkozott, ritkaság számba ment, ha az utcán látták. Tekintélye tehát, a melyhez a hétköznapi forgalom pora fel nem ért, érintetlen, szüzsies maradt — a „nép“ pedig valami magasabb, Istenhez közelebb álló lénynek, — „czadiknak“ tekintette.

A mai rabbi modern ember, a ki részt vesz a társadalmi élet mozgalmában. Nem tett ő remeteségi fogadalmat, másképpen, más korban, más körben nevelkedett; társalog, érintkezik különféle emberekkel, kikkel néha kellemetlen vitákba bocsátkozni kénytelen. Kiteszi magát annak, hogy jelenlétében kétértelmű, tisztességtelen „elmésségeket“ mondanak és így kopik le napról-napra az állás tekintélye, így foszlik a nimbus köntöse. De mindamellett egy okos, higgadt, hivatásától áthatott rabbi meg tudja óvni tekintélyét akképp, hogy az semmi körülmény alatt csorbát ne szenvedjen.

Ezelőtt az *állás* adta meg az *egyénnek* a tekintélyt, most pedig kell, hogy az *egyén* adja meg az *állásnak* a hiányzó tekintélyt.

De azért az ilyen modern, nagy miveltségű, a tudomány magaslatán álló, felekezeteért lelkesülő rabbi egyéni nagy értéke dacára nem érheti el, hogy a felekezeti ügyek országos rendezésénél neki is tért engedjenek, hogy értelmiségét és tapasztalatait érvényesítse, sőt elvileg és következetesen kirekesztik őt.

Dr. Bernstein t. barátom említett cikkében ráteszi az uját erre a sebre, és rámutat arra a tényre, hogy a kongresszusi párt rendszeresen megcsontítja a rabbi tekintélyét és kizárja őt a közügyekben való minden közreműködéstől.

Sajátságos — mindenben akarják a keresztényeket utánozni és hozzájuk akarnak hasonlítani, csak abban nem akarják példájukat követni, hogy a felekezeti ügyek képviselőjében és igazgatásában megadják a papnak az őt megillető helyet.

Hány rabbi képviselte a lelkeszi kart annak az intézetnek a felavatásakor, mely papok nevelésére van hivatva? Mikor volt már rabbinak is alkalma részt venni a kerületi elnökök tanácskozásában?

Ilyen körülmények közt mi a mi teendők? — Irhatunk, tarthatunk gyűléseket, hozhatunk határozatokat — mi haszna, ha nem tudjuk azokat keresztül — vinni. Összetett kezekkel kell néznünk, hogy — nem történik semmi.

Vannak égető kérdések, melyeket okvetlenül! meg kellene oldani, de — nem történik semmi.

Évek óta vajudik a rabbik, a hitközségi hivatalnokok és alkalmazottak nyugdíjintézményének létesítése. Az Országos Központi Iroda már 1906. évi jelentésében sorolta fel a legfontosabb teendői közt. Be is kérte az előmunkálatokra okvetlenül szükséges adatokat. Egyesületünk újból felvette az ügyet, közlönyünk többször megsürgette, de nem történik semmi. Igaz, részben a saját hibánkból és ama kartársak meg nem bocsátható mulasztásából, a kik az adatok beszolgáltatásáról nem gondoskodtak.

Itt van az állami menhelyek által gondozásba vett zsidó gyermekek sürgős ügye, kik az ország különböző vidékein keresztény házakba kerülnek és az elkeresztelésre a legalkalmasabb anyagot képezik.

Ezen ügyben az Országos Rabbiegyesületnek 1907. december 24-én tartott választmányi gyűlésében indítvány tétetett, hogy az ORE. kérje meg a menhely vezetőségét az iránt, hogy zsidó gyermeket csak a hitközség által ajánlott zsidó egyénnél helyezze el.

Itt Komáromban hat ilyen gyermeket helyeztünk el zsidó házakban és mivel zsidó család a rituális életmód következtében nem vállalhat el gondozás végett gyermekeket olyan csekély összegért, a minőt az állam fizet — 9 és 10 kor. havonként — a hitközség pénztára 700 koronával évenként meg van terhelve, mely valószínűleg az idővel még növekedő terhet sokáig ki nem bírhatja.

Az ORE. választmánya elhatározta, hogy az ügyet a községkerületekhez fogja terelni; és tényleg Breuer Soma kartársunk a VI. községkerületnek f. é. május havában tartott közgyűlésében előterjesztette határozatunkat, mire a községkerület abban állapodott meg, hogy a községkerületek elnökeihez átteszi ezt az országos ügyet, mely az orthodoxokat is illeti és melyet mulhatatlanul rendezni kell és pedig olyképpen, hogy hazánk hitközségei mind járuljanak hozzá a teher viseléséhez, mert az összes zsidóságnak szent kötelessége arról gondoskodni, hogy zsidó gyermekek zsidó nevelésben részesüljenek.

És ha felteszszük is, hogy egyes nagyobb hitközségek saját erejükből pótolják a hiányzó összeget, falvakon azonban, a hol épp e gyermekek elhelyeztetnek, — Komáromhoz közel fekvő Ácson van több mint husz ilyen zsidó gyermek — a csekély számu hitsorsosok nem pótolhatják a gondozás nagyobb díját saját erejükből.

Az egész zsidóság közös ügye ez, melyet csak a Központi Vezetőség rendezhet.

És így van még számos olyan, megoldásra váró kérdés, mint például a zsidó katonáknak legalább a főünnepeken a szolgálat alól kötelező felmentésének ügye, melynek sürgösségét leginkább azon rabbi észleli, ki helyőrségi városokban működik.

De mit tehetünk mi? Kezeink kötve vannak, a kivitel nem tőlünk függ.

Mi csak rámutathatunk a hiányokra, sürgethetünk, szüntelenül, szókimondó bátorsággal, — és ezt kell is tennünk, még pedig minden rabbi saját hitközségének előjáróságát buzdítsa arra, hogy sorolja fel panaszait és kívánóságait a Központi Iroda elnöksége előtt és az ilyen tömeges átiratoknak meg is lesz az eredménye. Egyebet nem tehetünk.

Komárom.

Dr. Schnitzer Ármin.

II.

Nagyfontosságú kérdéstről, „a rabbikar tekintélyé“-ről irt dr. Blau jeles kartársunk a Havi Közlöny októberi számában kitűnő cikket. Legyen szabad nekem is ezen fontos kérdéstről elmondani véleményemet.

A rabbitekintélyen, mint ismeretes, már negyven évvel ezelőtt mély csorbát ejtett a kongresszus, midőn a rabbit a hitközség vezetéséből teljesen kizárta, miáltal a rabbit közönséges alkalmazottá degradálta. Mig az orthod. hitközségekben a rabbi véleménye ugy az egyházi, mint adminisztrációs ügyekben mérvadó, addig a kongr. hitközségekben az adminisztrációban a rabbinak sem szava, sem befolyása nincsen.

Ezen degradációt szóvá tettem a magyar zsidóság egyik legjelesebb vezérférfia előtt, a ki erre ezt válaszolta: „Annak idején hiba történt, igaz, de ezen hiba nem pártunkban, hanem az akkori viszonyokban keresendő, mert sem a rabbi, sem pedig a hivek nem álltak azon a nívón, a melyen most állanak és biztosra vehető, hogy a jövő kongresszus tudni fogja kötelességét a rabbit illetőleg és másképp fog határozni.“ — Így gondolkodnak ma a hivatott, a zsidóság ügyeit intéző körök.

A tiszteletértés a rabbi iránt, a kevőd hatóra él most is a zsidó hivek szívében és csak a rabbitól függ, hogy azt kiérdemelje.

Való igaz, hogy nagyon árt a rabbikar tekintélyének, ha „rabbi gyalázza a rabbikat“, de sokkal többet árt mindnyájunknak oly rabbi, ki megfélekedzvéen magasztos hivatásáról, az egész kar iránt való nagy felelősségéről, szóval vagy tettel alkalmat nyújt megütközésre a laikus közönségnek.

Megfélekedzve az egész rabbikar iránt való nagy felelősségéről, mondom, mert ha valahol, ugy a haladó rabbiságra, még pedig pártkülönbség nélkül szivesen alkalmazzák: „hois echod jecho veal kol hoédo tikcóf“; generalizálva mondják, ezt magam is hallottam: „ilyenek a haladó párti rabbik“.

Az utolsó években az orthod. rabbikarban több ízben hajmeresztő botrányok fordultak elő: Mezökövesd, Varanó, Jemering, a melyeket szépen agyonhallgattak, nálunk azonban még saját hiveink is az egyesek hibáit az egész rabbikar rovására írják és nagy dobra verik.

Nekünk tehát kétszeresen óvakodnunk kell oly beszédektől, oly cselekedetektől, a melyek a rabbi méltóságával meg nem egyeztethetők. Nekünk kell, hogy szemünk előtt lebegjenek mindig a bölcsek szavai: „Chachómim hizóharu bedivréchem“ és bármily szellemesnek látszik is még, a legvidámabb

hangulatban sem szabad pl. így szellemeskedni: „én a rabbit otthon, a szekrényben bezárva hagytam“, a mint ez már megtörtént, felháborodást idézve elő az egész társaság szemében. Vannak nagyobb hitközségeink, a hol a templom egész héten át zárva marad, a miért a hivek a rabbit és méltán felelőssé teszik. Ilyesmi sem alkalmas a rabbitekintély emelésére.

Felsorolhatnánk még számos oly dolgot, melyekkel egyesek a rabbikar összességének ártanak, de azt tartjuk: dáj lechakimo biremizo. Bölcs, tudós férfiaknak ez is elég.

Azért azt mondom : rabbiskodjunk ! Ne legyünk csak hitszónokok, gimnaziumi hitoktatók, hanem legyünk a szó igazi értelmében rabbik ; szenteljünk mennél több időt a Tóra tanulmányozásának, a mint ezt hires elődeink, művelt rabbik is tettek. Legyünk féltékeny őrzői hivatásunknak, méltóságunknak és hitbuzgó példaadói hiveinknek és nem fog nekünk ártani semmiféle gyalázkodás és a kevőd hatóra, a régi rabbi-nimbusz helyre áll.

Bonyhád.

Dr. Rosenthal Tóbiás.

Egységes szervezet és rabbitekintély.

A „Havi Közlöny“ októberi dus tartalmu számán végig kesereg a panasz az egységes szervezet hiánya és a rabbitekintély hanyatlása okozta visszasságok miatt. Nem fogom olvasóimat az egyes gravamenek újból való felvonultatásával untatni, mert a ki a hazai zsidóság ügyeit csak némi figyelemmel kíséri, érzi és tudja, hogy a züllés a magyar Izraelben mind nagyobb arányokat ölt, hogy a bomlás processzusa félelmesen előre halad. Ezt a végzetes processzust meg kell állítanunk, de nem még ki nem próbált expediensek alkalmazása által, a melyek a legjobb esetben csak a muló hatásu morfium-injekciók értékével birnának, hanem azáltal, hogyha minden melléktekinet félrevetésével rámutatunk a baj voltaképpeni okára és a beteg organizmust a kóranyagtól megszabadítjuk

E lapok idézett számában egy igen t. kartársam azt állítja körülbelül, hogy a mostani nemzedék az óhajtott egységes szervezet tekintetében már beleszületett a szegénységbe. És ebben igaza van. Csakhogy a szegénység, legalább a neolog zsidóság szegénysége nem teljes, mert áttöri azt egy kis folytonossági hiány, még pedig a vérmes remények egy sávja, hogy hátha mégis beköszönt a várva várt korszak, a két ellenséges testvér egy táborban való egyesülése. Ez a tökéletlen szegénység azonban, a mily paradoxonnak hangozzék is, nagy kárára volt a zsidóságnak. Mert úgy járt, mint az ügyefogyott ember, a ki mindig abban reménykedett, hátha megüti valamikor a főnyereményt és elhanyagolta házát, gazdaságát és azt a keveset is, a mivel birt, a sors szeszélyének átengedte. A neolog zsidóság is várja közel 40 esztendő óta, hogy az orthodoxok végre-valahára annyi édesgetés után keblükre sietnek, vagy ha önként nem jönnek, hogy a magas kormány octroi

utján az unifikációt keresztülviszi és a testvéresülés örömeinek előérzetében megfélekedett saját háza gondozásáról, roskadozó gerendáinak és pilléreinek alátámasztásáról. Várunk, várunk, de hiába várunk. Mulnak az évek, jönnek és mennek a kormányok, de a mi állapotunk nemcsak hogy nem javul, hanem napról-napra siralmasabb lesz.

Biztatják ugyan az orthodoxokat, hogy a közös ügyekből kikapcsolják egyszer s mindenkorra a vallásügyi kérdéseket, de ez a biztatás egy cseppet sem fog rajtuk, a mint nem is fogott a multban sem. Mert dacára annak, hogy az 1869. június 14-én szentesített kongresszusi szabályzat 79. §-a határozottan deklarálja, hogy az egyetemes gyűlés illetékességi köréből az izr. vallást és szertartásokat illető tárgyak ki vannak zárva, az orthodoxok mégis különváltak és saját statutumokat is alkottak, a melyek tudvalevőleg 1871. október 22-én szentesítették. Nem vagyok közelebbi érintkezésben az orthodoxokkal és azért nem is hatolhattam be kellően gondolkodásmódjukba. De tán nem tévedek, hogyha szeparatistikus álláspontjukat és annak makacs megvédelmét azon felfogásuknak tulajdonítom, hogy az összzsidóságot érdeklő kérdések közül tán egy sincs, a mely in ultima analysi, akár közvetve, akár közvetlenül magát a vallást, vagy egyes tételeit nem érintené. És azért nem is hiszek az egyesülésben, annál kevésbbé, mivel maguk az orthodox rabbik, mint a hitélet irányítói, ébren öröködnék a felett, hogy a két tábor között meredező válaszfalon valahogyan rés ne támadjon. Még pedig nemcsak a gondjaikra bizott javak, hanem saját jól felfogott érdekeik iránti tekintetből. Mert ők irtóznak azon alárendelt szereptől, a mely a neolog táborban a rabbinak osztályrészüil jutott. Mig az orthodoxoknál a vallásos életben előforduló kérdések a rabbik véleményének retortáján mennek keresztül, mig a konzervatív táborban a világi elemek megfelelő helyet és kellő befolyást biztosítanak az egyháziaknak az összes forumoknál, addig a neologoknál, igen kevés kivétellel, a rabbik rendszerint ki vannak zárva az ügyek vezetéséből.

A kongresszusi statutum szellemében ugyanis a rabbi csak akkor juthat szóhoz, ha nyilatkozattételre felhívják, már pedig a legtöbb esetben senki sem kíváncsi az ő véleményére. Más felekezeti ember nem is tudja felfogni, hogy a zsidóknál az egyház kormányzatából, a laikusok hatalmi féltékenykedése folytán, éppen az egyház hivatásos és hivatott férfiai ki vannak rekesztve. Egyes vidéki községekben csak úgy terpeszkedik a tudatlanság a ritust és a liturgiát illetve a vezetők között és mégis az övék az első és a döntő szó.

Önök kérdik, hogy mi is voltaképp a rabbi hatásköre? Csudálatos, hogy az nem is oly szűkre szabott, a hogy némelyek gondolnák. A neolog rabbi első teendője, hogy ne avatkozzék a község dolgaiba, mert az ő beavatkozása veszélyeztethetné a hitközség féltett békéjét; második kötelessége, hogy végezze a hitoktatást a középiskolákban — a hol vannak — a legnagyobb szigorúsággal és lelkiismeretességgel, de törekedjék arra, hogy még a

legrosszabb tanulóval is lehetőleg szalonnyelven beszéljen és a világot ne jusson eszébe akár a legelmaradottabbat is megbuktatni, mert a vallástan a legelső tantárgy — már t. i. a bizonyítványban és az abból való szekunda szavakba nem foglalható szégyent és kárt hozna a tanulóra és a szülőkre egyaránt. Végre meg kell emlékeznünk a rabbi legsajátabb dominiumáról, a szószékről. No de a szószéken okosan kell ám állani, a mily okosan kell a költő szavai szerint Fortuna szekerén ülni. Azaz hogy voltaképp nem is szabad állani, mert a szónoknak felül kell emelkednie a mindennapi élet nyüzsgésén és zsibongásán, nem szabad a földet érintenie, nehogy valamelyik „balbósz“-jának érzékenységét, hiuságát surolja. Mert mit is vár a közönség átlaga a szószéktől? Többnyire csak szellemi szórakoztatást, színes szóvirágokat, megkapó fordulatokat, a legjobb esetben tárcacikkizű elmélkedéseket, de távolról sem komoly formába öltöztetett, mély tartalmu, oktató, elevenbe vágó igazságokat. Ime, ez a neolog rabbi működése szférájának és tekintélyének alaprajza, a melynek színezése természetesen az egyes helyek speciális viszonyaitól függ.

Ez a rajz, ez a kép bizony nem oly vonzó és kecsegtető, hogy az orthodox rabbikat az unifikációra csábíthatná. Ehhez járul még az orthodox rabbik egy részének a magasabb rendű műveltségtől, az európai kulturától való kétségtelen iszonya, a mely iszony leküzdésére valamely hatásos szerumot hiába keresnénk. Maradna még a kormány részéről az egységes szervezet megalkotására esetleg várható *modus procedendi*. Minthogy ezen közlöny nem politikai lap, nem akarok e részben politikai fejtegetésekbe bocsájtkozni és csak azon megjegyzésre szoritkozom, hogy a ki hisz, az üdvözülni. De mi még nem akarunk üdvözülni és ezért teljesen jogosult az eredményben való tamáskodásunk. Miként Dante a pokol kapujára, írhatjuk azért mi is a paradicsomnak képzelt egyesülés légvárának homlokára: *Lasciate ogni speranza*.

Minthogy az egységesítés rennyével fel kell hagynunk, önkéntelenül felvetődik a kérdés: *Quid nunc?* Nekem volna mentő gondolatom, a melynek propágálását a legszélesebb köröknek ajánlom. A zsidóság tarthatatlan állapotának orvoslására javasolták a közelmúltban egy zsidó közművelődési egyesület vagy a külföldiek mintájára a hitközségek szövetkezetének létesítését. Az eszme, a melyet igen tiszteletreméltó oldalról penditettek meg, a megvalósítás felé közeledik. De ez nem rettent vissza attól, hogy a nagy cél érdekében ugyancsak egy egyesület létrehozását proponáljam, a mely véleményem szerint valóságos panacea számba menne. Alakítsuk meg ugyanis a *Mekize Nirdamim*, A Szunnyadók Ébresztői egyesületét. De ne higgyék, hogy ez a *Mekize Nirdamim* folytatása volna a múlt század második felében működött hasonnevű irodalmi társulatnak. Az általam tervezett egyesület nem olyan exkluzív természetű; tagja lehet mindenki. Mert célja nem régi írók a feledés homályából való feltámasztása, a porlepte genizák és archivumok felkutatása, ős kodexek kiadása, hanem az élő és nem is mindig tudós kortársak egynémelyikének felébresztése, azon kortársak felébresztése

és tette serkentése, a kik a magyar Izrael vezéreiként szerepelnek. Izrael legfőbb Óréről tudjuk, hogy nem alszik és nem szunnyadoz, de az alörök egy része, mi tagadás benne, félálomba merült és álmolozik, ábrándozik egy szép jövőről — az izraelita egyetemes gyűlés egybehívásáról. Ez azonban még nem kellő jogcím az ör, a vezér diszes állására.

Mert tegyük fel, hogy a viszonyok előre nem látott alakulata folytán e hön sóvárgott kongresszus tényleg összeülne, nem találna-e a pártvillongásoktól eltekintve egy belsőleg elgyengült tábor? Mert a kongresszus feladata volna a zsidóság közjogi állását az állammal szemben intézményesen biztosítani, a magyar zsidóság alkotmányát a mindenkori kormányok szeszélyétől függetleníteni és az egyház autonóm kormányzatának strukturáját megszabni. De hát vajjon nincs-e a neolog zsidóságnak alkotmánya? Mikor lett a kongresszusi statutum abrogálva? Igaz ugyan, hogy az idő jártával ez az alkotmány rászorult alapos tatarozásra, a melyet csak egy újabb kongresszus eszközölhetne. De ki kezekedik érte, hogy az esetleg újabb kongresszus határozmányait nagyobb figyelemre fogják-e méltatni, mint a milyenben a réginek szabványait részesítették? Mert alapjában véve a régi statutumot csak a rabbik kinullázása tekintetében respektálták, ellenben a többi határozmányokat, a melyek megvalósítása és minden irányban való keresztülvitele az elernyedtt és elzsibbadtt zsidóságba új pezsgő életet öntött volna, egyszerűen semmibe se vették. A kongresszusi statutum 62. §-a szerint a kerületi képviseletnek egyszer évenként kellene üléseznie és 66. §-a értelmében a községkerületi bíróságnak ugyancsak évente kellene megalakulnia. Már pedig vannak községkerületi elnökök, a kik a kerületi képviseletet évek óta, mondjuk 6—8 év óta, nemcsak, hogy egybe nem hívták, de még annyi fáradságot sem vettek maguknak, hogy a községkerületükben levő anyahitközségeket a kerületi képviselők megválasztására a régiek mandátumának lejártá után megkeresték volna. És Izrael ezen alőrei áhitoznak leginkább egy újabb kongresszus után, holott a réginek alapvető intézkedéseit és sarkalatos határozmányait teljességgel nullifikálják.

Az évenkinti községkerületi tanácskozások eleven kapcsolatot teremtenének az egyes hitközségek között, a melyek ez idő szerint membra disiecta-ként tengerbajaink közt uszkálnak, felkeltenék a zsidóságban az összetartozóság érzetét és elősegítenék a magyar zsidóság közvéleményének kialakulását. Erre a közvéleményre hivatkozhatnának a kerületi elnökök adandó alkalommal a kormány előtt, a melyhez eddigelé mint sereg nélküli vezérek állottak. A periodikus időközben megtartandó községkerületi tanácskozások konzinderáció tárgyává tennék a felekezeti anyakönyvvezetés megfeneklett ügyét, felkarolnák nagyra hivatott közalapunk céljait, siettetnék nyugdíjintézetünk létesítését. A községkerületi bíróságok véget vetnének egyebek között az elzüllött bocherekből lett melszők tulkapásainak, kik egyszerre hol rabbihelyettesekké, hol rabbikká átvedlenek a kvalifikált kerületi rabbik anyagi és erkölcsi érdekeinek kárára és a zsidóság dekorumának kimondhatatlan sérelmére.

Elérkeztem kissé hosszúra terjedt cikkem végére és fejtegetéseim konkluziójaként bátorkodom az érdekelteknek a következő határozati javaslatot elfogadásra ajánlani:

1. Ébresszük fel a szunnyadó erőket és támaszszuk fel a tetszhalálból a kerületi képviselők intézményét.

2. Hassunk oda, hogy a rabbi nemcsak a szószéken és a katedrán, hanem az autonóm zsidó testületek tanácsstermében is az őt megillető helyet elfoglalja.

Dixi et salvavi animam meam.

Nagykikinda.

Dr. Rosenstein Mór.

Az előadás művészete a régieknél.

I.

Minden műalkotásnak végső célja, hogy hatást keltsen a nézőben, a hallgatóban. Minél mélyebb, intenzívebb, tartósabb a hatás, annál közelebb jutott céljához. A hitszónoklat sem tesz kivételt. Sőt hatás dolgában még nagyobbak az igényei. Nemcsak az agyvelőhöz és szívidegekhez fordul, hanem az akarat régiójába is átcsap. Kifejezett szándéka: nemcsak meggyőzni, gyönyörködtetni, hangulatot kelteni, hanem az akarat szunnyadó energiáit felszítani, elhatározásra, eleven cselekedetre birni.

Ámde evvel a sikerrel a hitszónoklat csak nagy ritkán dicsekedhetik. A próféták ajkai elnémultak ugyan, de panaszaik nem hallgattak el: mind újra és újra felzokognak minden országban, minden korszakban. Homiletikai irodalmunk, a haggada első termékeitől a legutolsó derásáig, arról tesz tanúságot, hogy az emberek nem igen változtak. Fogymozásaik, bűneik jóformán a régiek. Legfeljebb, hogy nevet, formát cseréltek, hogy az indulatok nyers, szilaj kitöréseit a sima külső alatt bujkáló, óvatosabb feslettség pótolja. Mózes Coucy példája, ki megrázó beszédeivel a spanyol zsidóságot jobb utra térítette, bárha működésében rendkívüli természeti jelenségek is támogatták — (Szemag, bevezetés) — a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Nagyjában igaza van Ezekielnek: Hallgatják szavaimat, de követni nem követik. A mit az utszéli bölcsesség úgy formuláz: a legjobb predikáció sem változtatja meg a rossz erkölcsöket.

A hitszónoknak be kell hát érnie avval, hogy a közlelkiismeretet megszólaltassa, zivatarával az atmoszferát — ha csak egy órára is — megtisztítsa, hogy a lelkekben felkeltse a vágyat a Végtelen, az Istennel való közösség után, hogy kiváltsa belőlük a törekvést belső megtisztulás után. De ezt a kisebb eredményt sem fogja a hitszónok elérni, ha nem rendelkezik és nem él mindazokkal az eszközökkel, melyek a szabad eleven szót oly hódító ellenállhatatlan hatalommá teszik, szemben az irott betűvel, a mely csak belső igazságának erejével győz. Szóval: ha az előadás technikájához, vagy a mint

Dr. Eisler szebben mondja, ha az előadás művészetéhez nem ért. A Bölcs szentenciája: Élet és halál van a nyelv hatalmában, nemcsak úgy igaz, hogy a nyelv másnak oszt életet vagy halált, hanem úgy is, hogy a beszéd magamagát és szónokát is megölheti. A hitszónoklat utólérhetetlen mesterei, a próféták, kik inspirált beszédeiket nagy részt csak utólagosan irták le, bizonyára nemcsak a szójátékokkal, asszonanciákkal, antithézisekkel, hasonlatokkal diszitett tartalommal hatottak hallgatóikra. A zeneileg iskolázott szép hang, az előadás művészete is megtette a magáét. Minden próféta szónoknak más-más volt a „szignun“-ja, a miben az ő külön egyéni volta kidomborodott. Ez a szignun nemcsak a nyelvkezelésre, hanem a deklamációra is vonatkozik. A fenséges, királyi Jezsajás más hangon szólt, mint a szív szónoka, a lágy, cikornyátlan Jeremiás. Másképpen, de soha az esztetikai szempontok elhanyagolásával. A jelzők sűrű egymásra halmozásából kihallani a hang emelkedését, itt-ott kiérezni, hogy egy szempillantás milyen súlyt és értelmet adott egy-egy kijelentésnek, hogy egy gesztus mint fogja szorosabbra a lazább szerkezetű mondatokat. A szimbolikus cselekedetek, melyek mintegy drámai elemet vittek be beszédeikbe, ha nem is ez volt a főcéljuk, előkészítették és nagyban fokozták a követő beszéd hatását. Jezsajás a „lesón lim-múdim“-ját az ékesszólás külső formáira is érti. Ezekiel meg kifejezetten panaszkodik, hogy hallgatói nem okulás céljából tódulnak hozzá, hanem csak azért, hogy előadása művészi szépségében gyönyörködjenek. A zsidó néplélek mélyéből fakadt a mondás: Arany alma ezüst kosárban a maga módja szerint elmondott beszéd. Az arany alma a tartalom, az ezüst kosár a művészi forma, melyben a gondolat megjelenik. Az alma aranyból van, a kosár csak ezüsből, mert a forma értéke kisebb az eszméénél. De szükségünk van a kosárra is. Még pedig olyanra, hogy ne takarja el egészen az arany almát, hanem hogy fonadéka hézagain, résein keresztül lássék és érvényre jusson az arany alma becse és szépsége.

Pécs.

Dr. Perls Ármin.

Krónika.

Engelsmann Izrael főrabbi zalaegerszegi működésének félszázada zárult le f. é. november havában. A tudós és ékesszóló lelkes pályájának e nevezetes fordulópontja alkalomul szolgált híveinek hálájuk és elismerésük kifejezésére.

A leforgott ötven év nagy átalakulások tanuja volt a magyar zsidóságban. Az a gyülekezet sem maradt érintetlen azoktól, a mely most bensőséges módon ünnepelte a Gondviselés kegyétől övezett lelki vezérét. Az orgona hangjai mellett végzi istentiszteletét és agg lelkésze hazánk nyelvén hirdeti Isten igéjét. Hirdeti lelkesen, buzgalommal és hivatottsággal.

A legkonzervatívabb gondolkodásmód sem képes ellentállani annak az erőnek, a melylyel a köztudatban megért eszmék a felfogásokat ostromolják. És abban nyilvánul a vezérek bölcsesége, hogy a hagyományt összhangzásba iparkodnak hozni a haladó étellel. Munkájuk eredménye ennek az igyekvésnek a sikerétől függ.

Meleg óhajunk, hogy a feladatok hűséges teljesítéséből fakadó, mindenfelé felérő megelegetés boldogítsa sokáig az ünnepeket, hogy hosszú és derűs legyen annak az életnek alkonya, mely a legmagasabb javak szolgálatának volt szentelve.

*

A *Magyar Izr. Közművelődési Egyesület* iránt széles körben terjed az érdeklődés. Az előkészítő bizottság, melynek feladata az alapszabályokat kidolgozni, a mozgalmat irányítani, tagokat gyűjteni és az alakuló közgyűlést egybehívni, serényen folytatja munkásságát. Dr. Hevesi Simon kartársunk nagyjelentőségű eszméje a megvalósulás felé közeledik. Az ő lankadatlan buzgósága és a zsidó közélet számos más kitünőségének közreműködése mellett a vállalkozás sikere felé bizalommal tekintünk.

*

Az *Országos Valláseggyenlőségi Szövetség* alapszabályaiból a következő szakaszokat közöljük:

2. §. Az országos magyar valláseggyenlőségi szövetség célja: öntudatra ébreszteni s a társadalmi munka terén egyesíteni édes magyar hazánkban mindazon egyének és testületek munkaerejét, a kik felekezeti különbség nélkül felvilágosodás terjesztése, a nemzet és a nép anyagi, szellemi és erkölcsi jólétének emelése, a józan vallásosság ápolása érdekében, az országos törvényekben kimondott és biztosított teljes lelkiismereti szabadság és a vallásfelekezetek közötti tökéletes jogegyenlőség és viszonyosság magasztos elvei alapján s azok megvalósítása végett, hasonló azonos gondolkodású honfitársakkal közremunkálni hajlandók.

3. §. Ezen célok elérésére a szövetség Budapesten állandó központot szervez, melynek feladata leendő a szövetség munkájának irányítása és vezetése, egyszersmind ugy a fővárosban, mint a vidéken, mindenütt, a hol annak társadalmi és személyi feltételei megvannak, helyi fiókszövetségeket állít fel, a melyek a rendelkezésükre álló anyagi és szellemi eszközök felhasználásával igyekeznek a szövetség célját, előadások és felolvasások tartása, társas összejövetelek rendezése, a tagok önképzése, fontosabb egyházi és társadalmi kérdések megbeszélése, emberbaráti intézetek létesítése, a hasonló szellemi és erkölcsi irányzatot szolgáló sajtó és társadalmi törekvések anyagi és szellemi támogatása által előmozdítani.

4 §. A szövetség tagja lehet felekezeti, társadalmi osztálykülönbség nélkül minden nagykoru magyar állampolgár, vagy polgárnő, a ki az általános felvilágosodás, a nemzeti szabadélvü haladás, a lelkiismeretszabadság és a felekezetek közötti teljes jogegyenlőség ügyét szolgálni és előmozdítani

kivánja. Továbbá tagja lehet a szövetségnek minden olyan testület, a melyik a szövetség céljainak egyikét vagy másikat, részben vagy egészben, kisebb vagy nagyobb körben szolgálja.

A szövetség tagjai: vagy örökös tagok, vagy testületi tagok, vagy rendes tagok.

Örökös tag az, a ki az egyesület központi pénztárába egyszer s mindenkorra legalább 50 korona tagsági díjat befizet.

Testületi tag minden olyan egyesület, a melyik a szövetségbe legalább 3 évre 10 korona évi tagsági díj fizetési kötelezettséggel belép. A testületi tagok az általuk kitűzött feladat jelentőségéhez és fontosságához képest önállóságuk megtartásával, mint szakosztályok illeszkedhetnek be a szövetség szervezetébe. Rendes tag az, a ki magát 1 korona évi tagsági díj fizetésére legalább 3 évre kötelezi.

*

A magyarhoni evang. egyházegyetem f. é. október hó 8 – 10. napján megtartott közgyűlése nagyfontosságú alkotások létesítése által vált nevezetessé. Az egyházi adó csökkentésére adott államsegély felhasználására vonatkozó szabályrendelet elkészítése, a közigazgatási államsegélynek az egyházegyetem és a négy egyházkerület szükségletei között történt felosztása, de különösen a nyugdíjintézet szervezetének végleges megalkotása áldásos kihatással lesz az egyház életére. A nagy eredmények, melyek a testvéries megértés és harmonikus igyekezetnek tulajdonítandók, az elismerés fényes nyilvánulásait hozták azoknak a kiváló egyházi és világi férfiaknak, a kik azok kivívásában lelkes buzgósággal közreműködtek.

A nyugdíjintézet szabályrendeletéből kiemeljük a következő pontokat:

A tagok nyugdíjára nézve a következők határozatnak:

A püspök nyugdíja beszámítható lelkészi 40 évi szolgálat után, a nyugdíjba beszámítható lelkészi és püspöki fizetésének megfelelő összeg, mely azonban 10.000 koronát meg nem haladhat.

A rendes lelkész nyugdíja, beszámítható 40 évi szolgálat betöltése után, tekintet nélkül fizetésére 2400 korona; ha azonban beszámítható fizetése magasabb, abban az esetben nyugdíja beszámítható fizetésének megfelelő, de 4800 koronát meg nem haladó összeg.

A nyugdíjigényt tevő összeg mennyiségének kiszámítására alapul szolgálnak a következők:

A hiványi javadalom pénzegeértéke. Az egyházközség, illetőleg a theol. akadémia által megajánlott s annak pénztárából élvezett fizetésemelés, személyi pótlék, illetőleg korpótlék, ha annak összege után már legalább öt éven át fizették a megfelelő járulékok. A vallástanításért élvezett díj. A püspök lelkészi fizetéséhez hozzászámítandó az illető fizetés összege.

Az egyetemes egyház az általa fenntartott egyetemes nyugdíjintézetre következő járulékot biztosít és tesz folyóvá a nyugdíjintézet pénztárába:

Az egyházi közalap jövedelméből évenként 48,000 koronát.

Az 1907. és 1908. évekre kapott hármaskélt államsegélynek együttesen 903,600 koronát tevő összegéből egyszer s mindenkorra 301,200 koronát tőkeképpen.

Ugyanezen államsegélynek az 1909. évtől kezdve már teljes egészében folyósítandó évi 903,600 koronát tevő összegéből évenként 301,200 koronát.

*

Az *Országos Református Lelkészegyesület* küldöttsége november 12-én Justh Gyula képviselőházi elnöknel, dr. Wekerle Sándor miniszterelnöknel és gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszternél tisztelgett.

A küldöttség, melyet Antal Gábor püspök vezetett, először Justh Gyula képviselőházi elnököt kereste fel, a kinél Dr. Baltazár Dezső imertette a küldöttség kérelmét, azt mondván:

„Az országos ref. lelkészegyesület küldöttsége jött Nagyméltóságod, mint az országgyűlés képviselőházának elnöke elé, hogy ünnepélyesen nyujtsa át ezt a kérvényt, melyet a lelkészi fizetések törvényben biztosított mértékének mielőbbi megadása tárgyában a képviselőházhoz intéz.

Ne méltóztassék szerénytelenségnek, hanem egyedül és kizárólag a törvény alapján álló polgárok határozottságának tekinteni, ha kijelentem, hogy jelen lépésünknek csak formája alázatos kérés, tartalma ellenben történelemre és tételes jogra támaszkodó igény.“

Justh Gyula a következőképp válaszolt:

A dolog érdekében, jelenlegi állásomnál fogva nem nyilatkozhatom, de azt hiszem, nem csalódom, ha abban fejezem ki válaszomat, hogy abban a bizalomban, a mit a törvényhozásba helyeztek önök, nem fognak csalódni s hogy úgy a képviselőház, mint a kormány meg fogják találni azt a helyes utat, a mely az önök jogos igényeinek kielégítésére vezet. A kérvényt a képviselőháznak szives készséggel fogom bemutatni.

A küldöttség azután Wekerle Sándor miniszterelnököt kereste fel, a kinél dr. Tüdős István nyujtotta át a küldöttség memorandumát és kérte a kérelem támogatását a kongrua kiegészítése, a törvényben megállapított lelkészi fizetés végleges rendezése és a lelkészi korpótlék biztosítása ügyében.

Wekerle Sándor miniszterelnök következőleg válaszolt: Tisztelt uraim! Az 1848. XX. t.-c. követelményének és annak az ígéretnek végrehajtását, a mely parancsolólag van lefektetve e törvényben, kötelességünk véghez vinni. Az a körülmény, hogy az önök hazafias működése, a melyet ismerem, mert mindig figyelemmel kísértem, köztudattá vált, arra indit engem, hogy a lehető legnagyobb jóindulattal és méltányossággal igyekezzem az önök jogos kérését teljesíteni. Legyenek meggyőződve, hogy nemcsak én, de a kormány minden tagja szíven hordja ezt a nagyfontosságú ügyet és megoldásra kívánja juttatni. Megoldásra kívánja pedig juttatni nemcsak a lelkészi kongruának rendezése által, hanem egyuttal a református egyház anyagi igényeinek végleges megoldása és a református papság törvényben megállapított fizetésének

végleges biztosítása által is. S mondhatom, hogy ez képezte tanácskozásaink tárgyát a napokban is és a mennyire az állam pénzügyi helyzete megengedi, talán több évre beosztva, sikerülni fog e kérdéseket véglegesen megoldani. Nekem mint pénzügyminiszternek feladatom az, hogy ebben közreműködjek, mert ez olyan nagyfontosságú közkérdés, a mely tőlem jóindulatot és méltányosságot kíván.

A küldöttség innen gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszternél tisztelgett, a hol dr. Ferenczy Gyula terjesztette elő a küldöttség kérelmét, beszédében rajzolván a református papság nehéz helyzetét és különösen azt az anomáliát, mely a századokkal azelőtt megállapított lelkeszi fizetések és a mai kornak a családfentartó papságra nehezedett igényei között van.

Gróf Apponyi Albert válaszában kijelentette, hogy mióta a kultuszminiszteri tárcát vezeti, a református lelkeszek fizetésrendezésével állandóan foglalkozik. A legjobb indulattal és a legjobb szándékkal keresi e nagyfontosságú kérdéseknek méltányos megoldását s azt hiszi, hogy ehhez már közel is állanak. Kijelentheti, hogy úgy ónála, mint a kormány többi tagjainál megvan a megállapodás, hogy a magyar református lelkeszeknek törvényben megállapított fizetését s azt a szükségletet, mely a református egyházat, mint a magyar hazát és nemzeti létünket biztosító tényezőt jogosan megilleti, véglegesen rendezzék és biztosítsák. Legyenek szivesek e biztató szót, mely nem üres biztatás, hanem a kormánynak határozott szándéka és megállapodása, magukkal haza vinni. Meg lehetnek győződve, hogy dacára az állam súlyos anyagi megterheltségének, a református egyház és a református lelkeszek anyagi ügyeinek jogos és méltányos rendezése a közel jövőben meg fog történni. Az 1848. XX. t.-c. végrehajtását szintén meg fogjuk valósítani. Végül biztosította a küldöttséget arról, hogy a legjobb indulattal van a református lelkeszség iránt és a jogos és méltányos igények kielégítésének megvalósítását sürgős kötelességének ismeri.

Az Országos Rabbiegyesület rendes tagjainak sorába léptek: 127. Dr. Borsodi József (Nagyatád), 128. Goldgruber Salamon (Pancsova) és 129. Dr. Weisz Mór (Budapest).

A tagsági díj (4 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, II., Lajos-u. 9. II. em. 12 a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: Istentiszteletünk II. — A rabbikar tekintélye és teendője. I. Dr. Schnitzer Ármin. II. Dr. Rosenthal Tóbiás. — Egységes szervezet és rabbitekintély. Dr. Rosenstein Mór. Az előadás művészete a régiéknél. Dr. Perls Ármin. — Krónika. — Az ORE. rendes tagjai.

Nyomatott Fischel Fülöp Fia könyvnyomdájában Nagykanizsán.